
FORMING PROFESSIONAL SKILLS OF OCCUPATIONAL THERAPY IN CLINICAL PRACTICE

Violeta Ivanova

Trakia University, Medical Faculty - Stara Zagora, Bulgaria, vili.ivanova1@abv.bg

Ruska Paskaleva

Faculty of Medicine at Trakia University - Stara Zagora, Bulgaria, ruska64@abv.bg

Katya Peeva

Trakia University, Faculty of Medicine - Stara Zagora, Bulgaria, katya.peeva@gmail.com

Abstract: Occupational therapy occupies an important place in the practical training of students in "Medical rehabilitation and occupational therapy" in the Faculty of Medicine and is an important factor for the formation of professional skills and competencies. Is performed training - practical bases defined curriculum. The aim of the present study is to study students' satisfaction with participation in practical training and to determine the factors influencing the formation of professional skills in occupational therapy. The object of the study were 77 students of specialty "Medical rehabilitation and occupational therapy" during 2016-2018g. The statistical analysis was performed using the SPSS version 16.0 (SPSS Inc., Chicago, IL). Was performed analysis of the results, 80,5% of students are well motivated and actively participate in practical training, 75 percent are satisfied with the choice of specialty and 68% are satisfied with training in occupational therapy and its application in practical bases. Expanded the possibilities for practical work in occupational therapy in clinical practice. It was drawn up new rules for practical training and summer internship.

Keywords: *practical training, motivation, occupational therapy, vocational skills, students.*

ФОРМИРАНЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИ УМЕНИЯ ПО ЕРГОТЕРАПИЯ В КЛИНИЧНАТА ПРАКТИКА

Виолета Иванова

Тракийски университет , Медицински факултет – Стара Загора, vili.ivanova1@abv.bg

Руска Паскалева

Медицински факултет при Тракийски Университет - Стара Загора, ruska64@abv.bg

Катя Пеева

Тракийски университет , Медицински факултет – Стара Загора, katya.peeva@gmail.com

Резюме. Ерготерапията заема важно място в практическото обучение на студентите от специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия” в Медицински факултет и е важен фактор за формиране на професионалните умения и компетенции. Осъществява се учебно - практическите бази, определени по учебен план. Целта на настоящата разработка е проучване удовлетвореността на студентите от участие в практическото обучение и определяне на факторите влияещи върху формирането на професионалните умения по ерготерапия. Обект на проучването са 77 студенти от специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия” в периода 2016-2018г. Статистическият анализ бе извършен с помощта на SPSS версия 16.0 (SPSS Inc., Chicago, IL). Извършен бе анализ на постигнатите резултати, като 80,5% от студентите са добре мотивирани и активно участват в практическото обучение, 75% са удовлетворени от избора на специалност и 68% са удовлетворени от обучението по ерготерапия и приложението му в практическите бази. Разширени бяха възможностите за практическа работа по ерготерапия по време на клиничната практика. Съставени бяха нови правила за практическото обучение и летния стаж. Включването на ерготерапевтичните занимания в клиничната практика повишава мотивацията на студентите и активира участието им в практическите занимания.

Ключови думи: клинична практика, мотивация, ерготерапия, професионални умения студенти.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Ерготерапията (ЕТ) заема важно място в практическото обучение на студентите от специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия“ в Медицински факултет и е важен фактор за формиране на професионалните умения и компетенции. Осъществява се в учебно - практическите бази, определени по учебен план. Тя е активен кинезитерапевтичен метод, който използва специално подбрана (според заболяването и предпочитанията на пациента) целенасочена умствена и трудова дейност. Въздейства благоприятно върху физическото състояние на болния, подобрява нервно-мускулната координация, подпомага ресоциализацията на пациента [2, 3].

Ерготерапията е активен процес, при който пациентът се занимава с целенасочена дейност, емоционално удовлетворяваща го [4]. Намира приложение при децата с увреждания под формата на игротерапия, а при възрастните като трудова дейност. Прилага се в заведенията за болнична и извънболнична помощ, в социалните центрове и в дома на пациента за приспособяване на социалната среда към неговите възможности и желание за занимания [5].

Важно място в комплексната рехабилитация заемат ерготерапевтичните и арт-терапевтичните занимания [1], като основните задачи на ерготерапията са насочени към: възстановяване на двигателните функции; стимулиране на умствените и паметови възможности; развитие на психическите процеси – възприятие, мислене, внимание и обучението в дейностите от ежедневния живот (ДЕЖ) [14].

Преди започването на ерготерапията е необходимо да се диагностицира актуалното психо- социално и емоционално състояние на пациента. Дозировката на ерготерапевтичните процедури се определя от: състоянието на пациента (физическо и психическо увреждане); степента и тежестта на увредата; възрастта и търсеният лечебен ефект [19].

Новост в практическото обучение на студентите е включването на Арт-терапията и Ерготерапията в обучението по клинична практика. Това е иновацията относно рехабилитацията на деца с церебрални увреди и на възрастни със заболявания на нервната система. Като самостоятелна дисциплина ерготерапията се занимава с подобряване здравето и благосъстоянието на хората с увреждания чрез улесняване и подпомагане извършването на дейности от ежедневния живот [9,10]

Обект на ерготерапията са всички хора с увреждания, нуждаещи се от подкрепа и рехабилитация с цел възстановяването и връщането им като пълноценни хора [8].

Разновидности на Ерготерапията:

- Обучение в самообслужване и дейности на ежедневния живот (ДЕЖ): обличане, събличане, хранене, тоалет (миене,ресане,бръснене); в съвременната трудотерапия се използват различни приспособления (за баня, за хранене, за придвижване –проходилки, инвалидни колички, патерици, канадки); започва още в ранен стадий на заболяването, при леглото на болния;
- Функционална или възстановителна ТТ –насочена е към заболялата част(крайник, орган, система), включва плетене, шиене, работа с кожа- в кабинети по ТТ
- Професионална или професионално-ориентираща ТТ-възстановяване на трудовите сръчности отпреди заболяването или (ако е невъзможно) подготовка за нова трудова дейност (професионално преориентиране)
- Занимателна, отвличаща или забавна ТТ - с оглед психо-емоционално тонизиране на пациента; включва бродирание, шиене, рисуване, моделиране и т.н [4,10].

ЛОДИ – моделът (Личност, Околна среда, Дейност, Изпълнение) е неразделна част от *ерготерапевтичните дейности* [15]. Той е екологичен, ерготерапевтичен модел и представлява взаимодействието между личността – вътрешния фактор и околната среда – външния фактор (Топузов И. 2006). Педагогическите възможности на ЛОДИ-модела имат значение в процеса на интеграция и ресоциализация на пациентите, към активното им адаптиране в семейството и обществото) [20].

Ерготерапията препоръчва използването на многобройни помощни средства, които биха могли да се разделят на близки до тялото и далечни от тялото. Близки до тялото помощни средства са ортези, протези. Характерно за тях е, че те са строго индивидуални и трябва да се пригледят към нуждите на пациента. Далечните от тялото помощни средства позволяват на пациентите да използват остатъчните си възможности. При тях не е необходима винаги строга индивидуалност. Сред тези помощни средства са количките, приспособени за придвижване на пациентите, чийто долни крайници са увредени [14, 18, 20].

Целта на настоящата разработка е проучване удовлетвореността на студентите от участие в практическото обучение и определяне на факторите влияещи върху формирането на професионалните умения по ерготерапия.

2. МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Обект на проучването са 77 студенти от специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия” в периода 2016-2018г. Бяха включени студенти от първи, втори, трети и четвърти курсове (табл.1.). Те бяха разпределени по полов признак – 48% жени и 52% мъже (табл..2).

Таблица. 1. Анкетиранияте студенти от специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия” разпределени по курсове

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Първи	20	26,0	26,0	26,0
	Втори	20	26,0	26,0	51,9
	Трети	15	19,5	19,5	71,4
	Четвърти	22	28,6	28,6	100,0
	Total	77	100,0	100,0	

Таблица .2. Анкетиранияте студенти от специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия” разпределени по пол

		Frequency	Percent		Cumulative Percent
Valid	жена	37	48,1	48,1	48,1
	мъж	40	51,9	51,9	100,0
	Total	77	100,0	100,0	

Статистическият анализ бе извършен с помощта на SPSS версия 16.0 (SPSS Inc., Chicago, IL):

- Описателна статистика на качествени променливи, с относителни дялове и 95% интервали на доверителност;
- Графичен анализ;
- Тест на Стюдънт за сравняване на относителни дялове;
- Хи-квадрат тест;
- Във всички тестове е използвано ниво на значимост $P < 0.05$.

3. РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Клиничната практика е учебна дисциплина, която по своята същност заема важно място в организацията и управлението на учебния процес на студентите от специалност “Медицинска рехабилитация и ерготерапия” [13]. Повтаря получените и усвоени научни знания, умения и професионални компетенции от лекционния курс и учебно-практическите занятия [6,7,16]. Важен фактор за формиране на професионални качества е взаимодействието преподавател-студент, пациент-студент, медицински екип-студент по време на клиничното обучение [6, 13,16].

Клиничната практика се провежда през седемте семестъра, летния стаж след четвърти и шести семестър, а преддипломния стаж в осми семестър. Провеждането на клиничната практика започва още в първи семестър, като студентите се обучават да прилагат Общи здравни грижи за пациента във вътрешни, хирургични, неврологични отделения и клиници. От втори до седми семестър включително занятията по клинична практика се провеждат по пет седмици в секторите – кинезитерапия (КТ), физикална терапия (ФТ), лечебен масаж и ерготерапия (ЕТ) [10].

Едни от най-важните данни от проучването са свързани с нивото на удовлетвореност на студентите от практическото обучение в Медицински факултет. Извършен бе анализ на постигнатите резултати, като 80,5% от студентите са добре мотивирани и активно участват в практическото обучение. Резултатите от проучването са ясно доказателство за това (табл. 3).

Таблица. 3. Организация на практическото обучение на студентите от специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия”

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid да	27	35,1	35,1	35,1
по-скоро да	35	45,5	45,5	80,5
не мога да преценя	9	11,7	11,7	92,2
по-скоро не	6	7,8	7,8	100,0
Total	77	100,0	100,0	

Включването на студентите в превантивните мероприятия за борбата с гръбначните изкривявания е иновативен подход в практическото обучение, който е важен за стимулиране на мотивацията им и за усъвършенстване на практическите умения. Студентите активно участваха в изследването на физическото развитие на децата в предучилищна възраст (5-6г.) във всички детски градини на територията на гр. Стара загора, като с тяхна помощ бяха изследвани 1483 деца.

Таблица. 4. Удовлетвореност от провеждането на клиничната практика на студентите от специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия”

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid да	31	40,3	40,3	40,3
по-скоро да	31	40,3	40,3	80,5
не мога да преценя	8	10,4	10,4	90,9
по-скоро не	5	6,5	6,5	97,4
не	2	2,6	2,6	100,0
Total	77	100,0	100,0	

Таблица. 5. Хи-квадрат тест за оценка на практическите умения

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	15.252 ^a	2	.000
Likelihood Ratio	17.571	2	.000
Linear-by-Linear Association	9.368	1	.002
N of Valid Cases	77		

Резултатите от проучването на студенти от четирите курса са дали положителните отговори и са удовлетворени от провеждането на клиничната практика и организацията в учебно-практическите бази в табл. 4., като Около 80% от анкетираните Отчасти са удовлетворени само малка част от анкетираните (10%), а около 7% са неудовлетворени и не могат с точност да определят пропуските в практическото обучение. През академичната 2017-2018г. бяха разширени възможностите за практическа работа в нови учебно-практически бази. Съставена беше нова програма по клинична практика и дневник на стажанта

Практическите занимания за студентите в учебно-практическите бази са много важни, тъй като им дават възможност в една реална ситуация да развият своите практически умения и компетенции [10].

Важен момент в клиничното обучение е съвместната дейност на студенти и наставници, които са в роля на супервайзери в рехабилитационите екипи. Тази съвместна дейност е важна за подобряване качеството на практическото обучение, за личностното и професионално развитие на студентите [11, 12].

По време на практическите занимания студентите от специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия“ формират практически умения и компетенции в областите кинезитерпия, лечебен масаж, физикална терапия и ерготерапия.

Хи-квадрат тест за оценка на практическите умения (табл. 5): Има стат. значими различия в оценката на знанията от практическото обучение по възрастова група ($P < 0.0001$). Резултатите са потвърждение на факта, че студентите от трети и четвърти курсове са по-добре мотивирани и активни по време на практическото обучение, притежават повече професионални умения и компетенции, поради непосредствената им работа с пациентите в практическите бази.

Таблица 6. Приложение на Ерготерапията в клиничната практика

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	да	40	51,9	51,9	51,9
	по-скоро да	25	32,5	32,5	84,4
	не мога да преценя	12	15,6	15,6	100,0
	Total	77	100,0	100,0	

Ерготерапията бе приложена в практическото обучение на студентите в специализираните центрове за рехабилитация на деца под формата на игротерапия, а при възрастни като двигателно преобучение и занимателна ерготерапия. Тя е нов подход при рехабилитацията на деца с церебрални увреди и на възрастни със заболявания на ОДА, централна и периферна нервна система. Чрез нея се осъществява ресоциализация, социална адаптация и преквалификация на хората с увреждания и на пациенти с трайни увреди на ОДА и нервната система. Съвременната Ерготерапия с успех използва опита на европейските страни и на Съединените щати [4,5,10].

Най-добри условия за работа в областта на Ерготерапията намериха студентите от специалността в специализирания „Дневен център за деца и младежи с умствена изостаналост”, който е един от малкото в страната, оборудван по международни проекти с кабинети за Кинезитерапия, Физикална терапия, Ерготерапия, специални сензорни и звукови зали, зали за игротерапия и водолечение. Там с помощта на наставниците се извърши обучение на студентите в специални методики за диагностика, рехабилитация, ерготерапия и игротерапия за деца с церебрални увреди.

Анкетираните студенти са удовлетворени от приложението на Ерготерапията в клиничната практика (табл. 6), като 84% от всички изследвани са удовлетворени от работата в учебно-практическите бази и 16% от анкетираните не са напълно доворни и са имали и други очаквания. Те са удовлетворени от работата в рехабилитационните екипи, чийто цели съпадат с целите на клиничната практика: превенция, рехабилитация и цялостно възстановяване на пациентите с различни групи заболявания, облекчаване състоянието на терминално болните и подпомагане на ресоциализацията [12]. Работата в екип създава възможности за ефективна координация на дейностите и за по-добро качество на здравните грижи [21]. Ето защо приложението на ерготерапията е много важно при обучението на пациентите в дейностите от ежедневието.

4. ИЗВОДИ

- Практическото обучение на студентите заема съществено място в организацията и управлението на учебния процес, съобразено с учебния план и учебната програма.
- Клиничната практика е организиран, управляван от преподавателя процес по време на който се усвояват професионални умения, навици и знания за прилагане на средствата на кинезитерапията, физикалната терапия, лечебен масаж и ерготерапия на качествени здравни грижи на пациентите.
- Включването на ерготерапия в клиничната практика активира участието на студентите в практическите занимания и рехабилитационните екипи.
- Повишава се мотивацията на студентите, за формиране на професионални умения и компетенции по ерготерапия.
- Клиничната практика по ерготерапия съдейства за изграждане на комуникативни умения, личностни качества и нравствени ценности като съществени компоненти от професионалните компетенции на медицинския специалист.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Банков Ст. и кол. Ръководство по трудотерапия. София, Медицина и физкултура, 1979.
- [2] Каранешев Г. Функционална трудотерапия. – София: Изд-во на ВИФ, 1985
- [3] Колева И. Значимост на ерготерапията в неврорехабилитационната клинична практика. - Клинична рехабилитация и балнеология, 3, 1-6, 4-9, 2008.

-
- [4] Колева И. Професионални компетенции на бакалаврите по медицинска рехабилитация и ерготерапия като членове на рехабилитационния екип. – Превенция и рехабилитация, 2, 2-7, 2008.
- [5] Колева И. Неврорехабилитационни алгоритми и международна класификация на функционирането, инвалидността и здравето (МКФ): оценка на здравно-обусловеното качество на живот чрез МКФ. – Неврорехабилитация, 3, 1-2, 2-25, 2009.
- [6] Митова М., Ц. Воденичаров. Педагогически проблеми на медицинското образование, София, , Издт. „Акваграфикс ООД – София, с 176, 1998.
- [7] Николова М. Проблемно-базираният подход в обучението по информационни технологии. Научни трудове на Русенския университет - том 51, серия 6.1, 59-65, 2012.
- [8] Пантева Ц. Възможности на съвременната медицинска рехабилитация и ерготерапия. Кинезитерапия и рехабилитация, 6, 1-2, 44-51, 2007.
- [9] Паскалева Р. Приложение на Арт-терапията и ерготерапията в практическото обучение на студентите от специалност „Рехабилитатор” в Медицински колеж – Стара Загора. Превенция и Рехабилитация; 5(2): 36-41, 2011.
- [10] Паскалева Р. Иновативни елементи в обучението по кинезитерапия, арт-терапия и ерготерапия за студентите рехабилитатори. Монография, Издателство ЕКС-ПРЕС – Габрово, 82-100, 2012.
- [11] Паскалева Р. Сътрудничество и участие на студентите от специалност „Рехабилитатор” в рехабилитационния екип по време на преддипломния стаж. Здравни грижи; брой 4: 17-23, 2011.
- [12] Паскалева Р. Ролята на наставника за формиране на професионалните компетенции на студентите от специалност „Рехабилитатор” по време на преддипломния стаж. Сестринско дело; бр.1: 23-27, 2012.
- [13] Попов Т. и колектив. Медицинска педагогика – учебник за студентите от Факултета по обществено здраве, Габрово - издателство ЕКС-ПРЕС, 120-128, 2010.
- [14] Топузов И. Ерготерапия. Трета част. Со-фия, РИК „Симел”, 2009.
- [15] Топузов И. Ерготерапия. Първа част. Со-фия, РИК „Симел”, 2006.
- [16] Andonova, A., Formation of communicative competence at work in a small group, Прва международна научна конференция Ф И Л К О, 18-19 март 2016, Штип, Македония, Сборник на трудови, с. 17-22
- [17] Bennett S, Bennett J. The process of evidence-based practice in occupational therapy: Informing clinical decisions. *Australian Occupational Therapy Journal*. 47: 171-180, 2000.
- [18] Kielhofner G, Forsyth K. The Model of human occupation: an overview of current concepts. *British Journal of Occupational Therapy* 60, 3, 103–110, 1997.
- [19] Koleva I. *Repetitorium physiotherapeuticum (basic principles of the modern physical and rehabilitation medicine)*. Book for English speaking students of Pleven Medical University. – Sofia: Publishing house “SIMEL”, 95 p. , 2006.
- [20] Fristedt S., K. Josefsson, Ann-Sofi Kammerlind. Factors Influencing the Use of Evidence-Based Practice among Physiotherapists and Occupational Therapists in Their Clinical Wor. *Internet Journal of Allied Health Sciences and Practice*; Volume 14, | Number 3, Article 7; 2-13, 2016.
- [21] Williams, K., & Williams, C. Five key ingredients for improving motivation. *Research in Higher Education Journal*, 1-23, 2011.